PDF-XChange
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

HƏSƏN ŞİRƏLİYEV, ƏLİ ƏHMƏDOV

PDF-XChange
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

POLİTOLOGİYA

Ali məktəblər üçün
dərslik

Azərbajcan Respublikası Təhsil Nazirliyi tərəfindən təsdiq edilmişdir

Bakı - 1997

PDF-XChange Click to buy NOW! www.docu-track.com
PDF-XChange Click to buy NOW! www.docu-track.com

Redaktor: prof. Ə.Z. Abdullayev

Rəyçilər: fəlsəfə elmləri doktoru, prof.F.F.Ramazanov,
fəlsəfə elmləri namizədi, dos.A.Y.Vəliyev

Kitabın müqəddiməsi, 1-4, 6-10-cu fəsilləri
H.İ. Şirəliyev, 5, 11-19-cu fəsilləri
Ə.C.Əhmədov tərəfindən jazılıb

Dərsliyin çap olunmasına TEYMUR SULTANOV
sponsorluq etmişdir

Kitabda siyasətşünaslığın problemlərinin yığcam elmi şərhi verilir. Siyasi elmin fundamental kateqoriyalarının məzmunun təhlili aparıcı meyli təşkil edir. Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi tərəfindən təsdiq edilən "Politologiya" tədris proqramı əsasında yazılmış dərslikdə siyasi elmin müasir nailiyyətləri, başlıca nəzəriyyələri və müddəaları özünün geniş əksin tapmışdır. Azərbajcanın siyasi inkişafının reallıqları müasir elmi keçirilir.

Kitab ali məktəb müəllimləri, tələbələr, siyasət nəzəriyyəsi ilə maraqlananlar üçün nəzərdə tutulur.

H.İ.Şirəliyev, Ə.C.Əhmədov "Politologiya". Dərslik.
©Təbib" 1997 416 səh. **ISBN 5-8035-0155-7**

$\text{Ş}\frac{0802000000}{T038(10)}97$ Elansız

PDF-XChange
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

HƏSƏN ŞİRƏLİYEV, ƏLİ ƏHMƏDOV

PDF-XChange
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

POLİTOLOGİYA

Ali məktəblər üçün
dərslik

Həsən Şirəliyev, Əli Əhmədov

POLİTOLOGİYA

Nəşriyyat redaktoru Xeyrulla Balaxanlı
Mətbəənin direktoru Pənah Azadəliyev

Redaktor X.Balaxanlı
Korrektor K.Quliyeva
Bədii redaktor Vaqif Cəbrayılov
Texniki redaktor t.e.n., Telman Məmmədov

Yığılmağa verilmişdir 28.03.97,çapa
Imzalanmışdır 14.05.97.Kağız formatı
60x84 $^{1}/_{16}$; ofset çap üsulu.
Fiziki ç.v.26., uçot nəşr v.21.
Sif.13,sayı 6000.Qiyməti müqavilə ilə

"Elnur-P" KM-nin mətbəəsi

PDF-XChange
Click to buy NOW!
www.docu-track.com

MÜQƏDDİMƏ

Siyasət insan həyatının bütün sahələrinə təsir edir, müasir cəmiyyətin təşkili və fəaliyyət mexanizmində olduqca mühüm rol oynayır.Hələ lap qədim dövrlərdən böyük mütəfəkkirlər dərk etməyə başlamışdılar ki, siyasət yalnız ən incə sənət deyil, o habelə sosial varlıq kimi insanın özünütəsdiqinin mühüm ünsürüdür. Aristotelin məşhur "siyasətdən kənar cəmiyyət yoxdur" ifadəsi nəinki tarixi təcrübədə özünü doğrultmuş, hətta daha aktual məna kəsb etmişdir. Müasir dünya antik dövrün körkəmli zəka sahibinin sözlərini indi "siyasətdən kənar insan yoxdur" ifadəsi kimi işlətməyə tam əsas verir.

Çağdaş sivilizasiyasının inkişafının aparıcı meyllərindən biri demokratiyanın getdikcə tərəqqi etməsidir. İnsanlar hazırkı şəraitdə dövlətin təkcə təbəəsi olaraq qalmır, onlar siyasi sistemin getdikcə fəal üzvünə çevrilir, mühüm siyasi qərarların qəbul edilməsində yaxından iştirak etmək imkanı qazanır.

Siyasətin özündə də əhəmiyyətli dəyişikliklər baş verir. Bir yandan o kütləviləşir, vaxtilə cəmijyyətin seçmə üzvlərinin peşəsi olduğu halda, indi əhalinin bytyn təbəqələrini əhatə edir. Digər tərəfdən isə, siyasət cəmiyyət həyatının bütün sahələrinə getdikcə daha geniş nüfuz edir, iqtisadi, sosial, mənəvi inkişafın küclü amilinə çevrilir.

Həm cəmiyyətin həyatında, həm də siyasət sahəsində baş verən mühüm dəyişikliklər sosial fəaliyyət növü kimi siyasətə diqqəti artırır. İnsanlarda siyasətə, siyasi proseslərə maraq gücləndikcə onların siyasət, dövlət, onun fəaliyyət prinsipləri haqqında biliklərinin,təsəvvürlərinin zənginləşdirilməsinə ehtiyacı da artır. Vətəndaşlarının siyasi mədəniyyətinin yüksəldilməsi, onların siyasi hadisələrin və proseslərin fəal iştirakçıları kimi tərbiyə edilməsi hər bir cəmiyyətin, hər bir dövlətin başlıca vəzifələrindəndir. O, siyasi rejimin xarakterinə və qarşısında duran məqsədlərə çatmaq üsullarına uyğun olaraq əhalinin siyasi cəhətdən maariflənməsinin özünəməxsus sistemini formalaşdırır.

Müasir dünyada cəmiyyət üzvlərinin siyasi biliyinin artırılmasında, onların siyasi həyata hazırlaşdırılmasında sınaqdan çıxmış ən etibarlı vasitələrdən biri təhsil müəssisələrində siyasi biliklərin tədris edilməsidir. Politologiya fənni bu çətin və məsuliyyətli vəzifəni yerinə yetirilməsinə xidmət edir.

0,tələbələrin siyasi dünyagörüşünün formalaşmasına, siyasi elmin başlıca kateqoriyalarını mənimsəməsi, siyasi sistemin fəaliyyət

PDF-XChange Click to buy NOW! www.docu-track.com
PDF-XChange Click to buy NOW! www.docu-track.com

mexanizimi, siyasi iştiraçılıq və s. haqqında bilik və təsəvvürlərin dərinləşməsi əsasında siyasi mədəniyyətin yüksəlməsinə böyük köməklik göstərir. Müstəqil dövlət quruçuluğu yolu ilə irəliləyən demokratiya təsisatları və ənənələrini yaradaraq mənimsəyən gənc Azərbaycan Respublikası üçün həmin vəzifələr xüsusi əhəmiyyət və aktuallıq kəsb edir.

Təqdim edilən dərslik yuxarıda göstərilən vəzifələri praktik olaraq yerinə yetirilməsi məqsədlərinə və politologiya fənni üzrə Azərbaycan Respublikası təhsil Nazirliyi tərəfindən təsdiq olunmuş tədris proqramına uyğun olaraq hazırlanmışdır. Kitabda müasir siyasi elmin ən mühüm nailiyyətləri, başlıca müddəaları, kateqoriyaları və nəzəriyyələri Azərbaycanın siyasi inkişafının reallıqlar baxımından şərh edilir.

PDF-XChange Click to buy NOW! www.docu-track.com

MÜNDƏRİCAT

MÜQƏDDİMƏ...5
I BÖLMƏ. SİYASİ ELMƏ GİRİŞ..7

I FƏSİL. POLİTOLOGİYANIN PREDMETİ 7
1.Politologiyanın yaranması və tarixi təkamülü.......................7
2.Politologiya nəyi öyrənir...11
3.Politologiyanın kateqoriyaları, metodları və funksiyaları....21
II FƏSİL. SİYASİ FİKRİN İNKİŞAFININ ƏSAS MƏRHƏLƏLƏRİ 28
1.Qədim dünyada siyasət və hakimiyyət haqqında təsəvvürlər..28
2.İntibah və maarifçilik dövrlərinin siyasi ideyaları................34
3.19-20-ci əsrlərin siyasi ideyaları.....................................47
4.Azərbajҹan xalqının sijasi fikir tarixindən..........................55
III FƏSİL. SİYASƏT 67
1.Cəmiyyətin siyasi həyatı..67
2.Siyasət anlayışı...69
3.Siyasət: mənafelər, sərvətlər və dəjərlər...........................78
4.Siyasətin subyektləri..82
IV FƏSİL. SİYASİ HAKİMİYYƏT......................................85
1.Siyasi hakimiyyət anlayışı 85
2.Hakimiyyətin tipləri...90
3.Siyasi hakimiyyətin subyektləri.......................................94
V FƏSİL. HAKİMİYYƏTİN DAŞIYICILARI......................100
1.Siyasi elita..100
2.Elita nəzəriyyələri..107
3.Siyasi liderlik..115
VI FƏSİL.SİYASƏTİN VƏ HAKİMİYYƏTİN SOSİAL ƏSASLARI 124
1.Cəmiyyətin sosial diferensiasiyası və onun siyasi proseslərə təsiri..124
2.Sosial siyasət..130
Milli siyasət...137

II BÖLMƏ SİYASİ SİSTEM VƏ TƏSİSATLAR..................145

VII FƏSİL. SİYASİ SİSTEM NƏZƏRİYYƏSİ....................145
1 Siyasi sistem anlayışı...145

PDF-XChange Click to buy NOW! www.docu-track.com
PDF-XChange Click to buy NOW! www.docu-track.com
2.Siyasi sistemlərin təsnifatı..150
3.Müasir siyasi sistemlərin müqayisəli təhlili.......................156
Azərbaycan Respublikasının siyasi sistemi.........................160
VIII FƏSİL. DÖVLƏT 163
1.Dövlətin meydana gəlməsi...163
2.Dövlətin əlamətləri, funksiyaları və formaları...................168
3.Vətəndaş cəmiyyəti və hüquqi dövlət...............................174
IX FƏSİL. SİYASİ REJİLLƏR 183
1.Siyasi rejimlərin mahiyyəti və təsnifatı.............................183
2.Totalitarizm...185
3.Avtoritarizm və onun dəyişilməsi meyli............................190
4.Qeyri-demokratik rejimlərdən demokratik
rejimlərə keçid...192
X FƏSİL. SİYASİ PARTİYALAR.......................................195
1.Partiyaların mənşəyi və mahiyyəti..................................195
2.Partiyaların təsnifatı Partiyaların funksiyaları..................200
3.Partiya sistemləri..206

III BÖLMƏ DEMOKRATİYA: ƏSAS
ANLAYIŞLAR VƏ TƏSİSATLAR....................................213

XI FƏSİL. DEMOKRATİYA ANLAYIŞI 213
1.Sosial hadisə kimi demokratiyanın mahiyyəti.................213
2.Demokratiya formalarının tarixi təkamülü.......................217
3.Müasir demokratiya nəzəriyyələri..................................226
4.Demokratiyanın müasir prinsipləri və
normaları Demokratiyanın formaları..............................232
5.İnsan hüquqları və azadlıqları.......................................239
XII FƏSİL. PARLAMENT 245
1.Parlamentin meydana gəlməsi və tarixi təkamülü............245
2.Parlamentin formaları, strukturu, funksiyaları.................249
3.Azərbaycan parlamentinin tarixi və müasir dövrü...........256
XIII FƏSİL. SEÇKİ 260
1.Seçkinin mahiyyəti və funksiyaları..................................260
2.Seçki sistemləri...266

IV BÖLMƏ SİYASİ MƏDƏNİYYƏT VƏ SİYASİ
SOSİALLAŞMA...275

XIV FƏSİL. SİYASİ ŞÜUR VƏ SİYASİ MƏDƏNİYYƏT
..275
1.Siyasi şüur anlayışı..275

PDF-XChange Click to buy NOW! www.docu-track.com

2.Siyasi mədəniyyət..283
3. Siyasi mədəniyyətin tipləri..289
XV FƏSİL. SİYASİ İDEOLOGİYALAR.......................... 299
1.Siyasi ideologiya anlayışı 299
2.İdeologiyaların formaları və funksiyaları 307
3.Müasir dövrün başlıca ideoloji
nəzəriyyələri və cərəyanları...312
XVI FƏSİL. SİYASİ SOSİALLAŞMA............................. 322
1.Şəxsiyyətin siyasi sosiallaşması..................................322
2.Siyasi iştirakçılıq..327
3.Siyasi sosiallaşmanın mərhələləri və vasitələri................334

V BÖLMƏ BEYNƏLXALQ MÜNASİBƏTLƏR
VƏ XARİCİ SİYASƏT..340

XVII FƏSİL.DÖVLƏTİN XARİCİ SİYASƏT FƏALİYYƏTİ...340
1.Xarici siyasət anlayışı..340
2.Xarici siyasət və milli mənafe....................................351
3.Xarici siyasətin vasitələri...355
XVIII FƏSİL. BEYNƏLXALQ MÜNASİBƏTLƏR SİSTEMİ 363
1.Beynəlxalq münasibətlər anlayışı..................................363
2.Beynəlxlaq münasibətlərin formaları..............................369
3.Beynəlxalq münasibətlər nəzəriyyələri.............................373
4.Beynəlxalq münaqişələr..379
XIX FƏSİL.BEYNƏLXALQ SİYASƏTİN QLOBAL PROBLEMLƏRİ...388
1.Müasir dünya inkişafının vəhdəti və
ziddiyyətli xarakteri..388
2.Müharibə və sülh alternativi...397
3.Silahlanma və onun nəticələri..406